

Võimaliku väikse moodulreaktori majanduslik mõju Eestile: eeltasuvusuuring

Siim Espenberg

Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskuse juhataja

Uuringu autorid: Hans Hõrak, Mustafa Hakan Eratalay, Kevin Kuriakose, Anastasiia Pustovalova
28.01.2020

Uuringu eesmärk ja eeldused

- Esmane uurimus uudse ja veel mitte kommertskasutusse jõudnud elektritootmise tehnoloogia kasutuselevõtu võimalike majanduslike mõjude prognoosimiseks.
- Energiamaajanduse arengukava uuringute täiendamine.
- Eeldused:
  - Reaktori tootja hinnang tuumaelektrijaama projekteerimise, hanke ja ehituse üleõisele kapitalikulule (*overnight capital cost*) – 1 mld USD.
  - Fermi Energia hinnang investeeringu struktuurile
  - Reaktori turuvalmidus ja Eesti valmidus tuumaenergia kasutuselevõtmiseks 2030date alguseks
  - Võrguehituse maksumuse hinnang Eleringilt
  - VTT ja Riser Ehitus OÜ tööjõu vajaduse hinnangud
  - Fermi Energia prognoos elektri tootmise kulule (40 €/MWh)

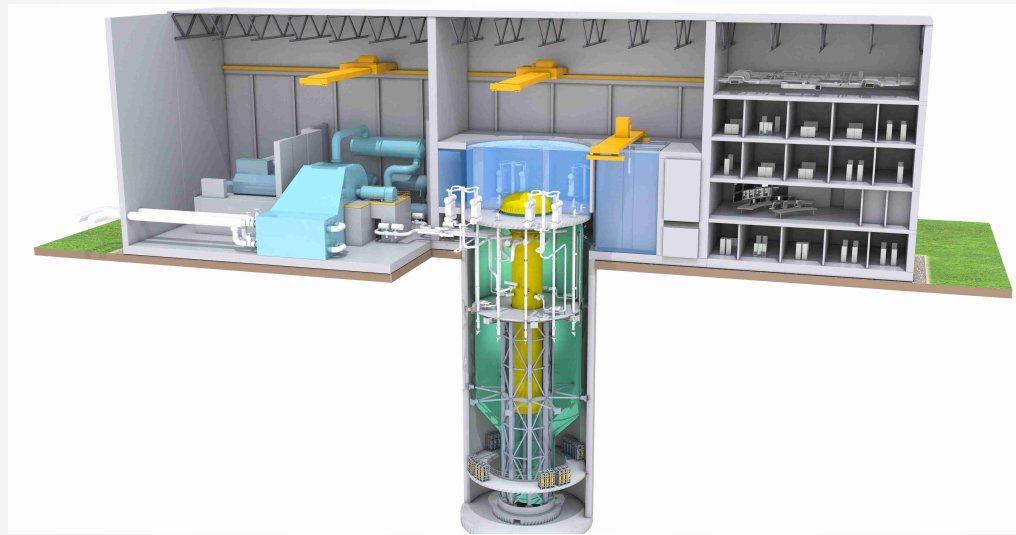
Väiksed moodulreaktorid (VMR) ja nende majanduslikud omadused

---

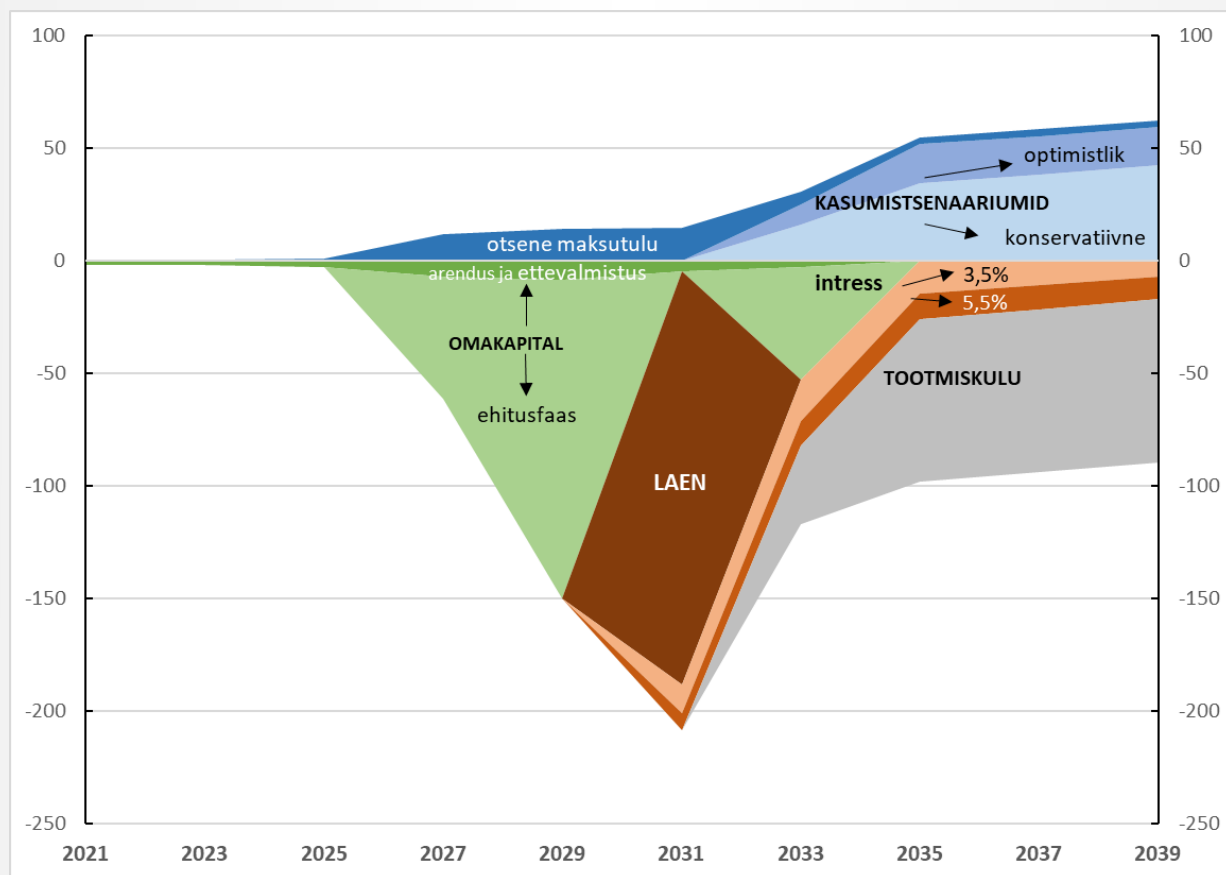
- Madal elektrivõimsus (kuni 300 MWe) võrreldes klassikaliste tuumareaktoritega (väike reaktor võimaldab passiivseid ohutussüsteeme)
- **Reaktor kui valmistoode:**
  - Kiire hankimine ja paigaldamine
  - Standardiseeritus (eeldusel, et sama mudelit tellitakse rohkem) ja sellest tulenev paigaldamise, käitamise ja hooldamise lihtsustus.
  - Modulaarsus ja isefinantseerivus (esimene reaktormoodul saaks üpris kiiresti oma investeeringut tagasi teenima ja järgmist moodulit rahastama hakata)
- Suuremad reaktorid peaksid võimaldama enam mastaabisäästu, aga VMR-id peaksid võimaldama madalamat kapitaliriski (väiksem ja kiirem investeering).

BWRX-300

- General Electric Hitachi väike keevvee moodulreaktor **300 MWe ~ 1 miljard USD** (projekteerimise, hanke ja ehituse üleoline kapitalikulu – *overnight capital cost*)
- **Ühe mooduliga tuumaelektrijaam koos ettevalmistustööde ja võrguehitusega ~1 miljard EUR)**
- Passiivne jahutus (miinimum 7 päeva isejahutust ilma elektri ja sekkumise vajaduseta)

Ühe BWRX-300 reaktormooduliga tuumaelektrijaamaga seotud kulud ja tulud

Joonis 1. Ühe BWRX-300 reaktormooduliga TEJ-ga kaasnevad kulud, otsesed maksud ja omaniku kasum aasta kaupa kahes stsenaariumis. Võimalikust intressimäärast ja elektri hinnast lähtuvalt on esitatud kaks stsenaariumit: optimistlik (intressimääraga 3,5% ja elektri hulgihinnaga 60 €/MWh) ja konservatiivne (intressimääraga 5,5% ja elektri hulgihinnaga 53 €/MWh). Eeldatakse, et elektri tootmine algab 2033. aasta juulis ning kogu kasum suunatakse laenu tagasimaksmisele. Miljonit eurot.

Hinnanguline kulude jaotus ning loodavad töökohad

Tabel 1. Hinnanguline investeringu struktuur, tööjõukulud ning otsene maksutulu kuni oletatava TEJ valmimiseni 2033. aasta alguseks, miljonit eurot (allikad: General Electric Hitachi, Fermi Energia, VTT).

		TEJ + võrk	Muud kulud	Riigi tulu	Fermi kulu
Imporditavad kaubad USA (reaktor)		307,1			
Imporditavad kaubad EL (turbiingeneraator)		102,4			
Imporditavad teenused		175,5			
Eestist hangitav	Tööjõud	189		75,6	
	Kaubad ja teenused (sh. võrk)	143			
Ettevalmistused	Regulatiivne ettevalmistus (riigi kulu)		10	-10	
	KMH* ja muud ettevalmistused		13	1,7	✓
	Litsentsimine (riigilõiv)		3,5	3,5	✓
Ettenähtavad töökohad	Välja arendatud eksperttööjõud (VTT)		18,1	7,7	
	Fermi Energia tööjõukulud		31,9	13,5	✓
TEJ maksumus ja muud kulud		917	76,5		
Kogu investering ja otsene maksutulu			993,5	92	
Laen (60 % TEJ investeringust)		550			
Intressimaksud tootmiseni 3,5% määra puhul		48,2	1041,7		
Intressimaksud tootmiseni 5,5% määra puhul		75,7	1069,2		

*Keskonnamõjude hindamine

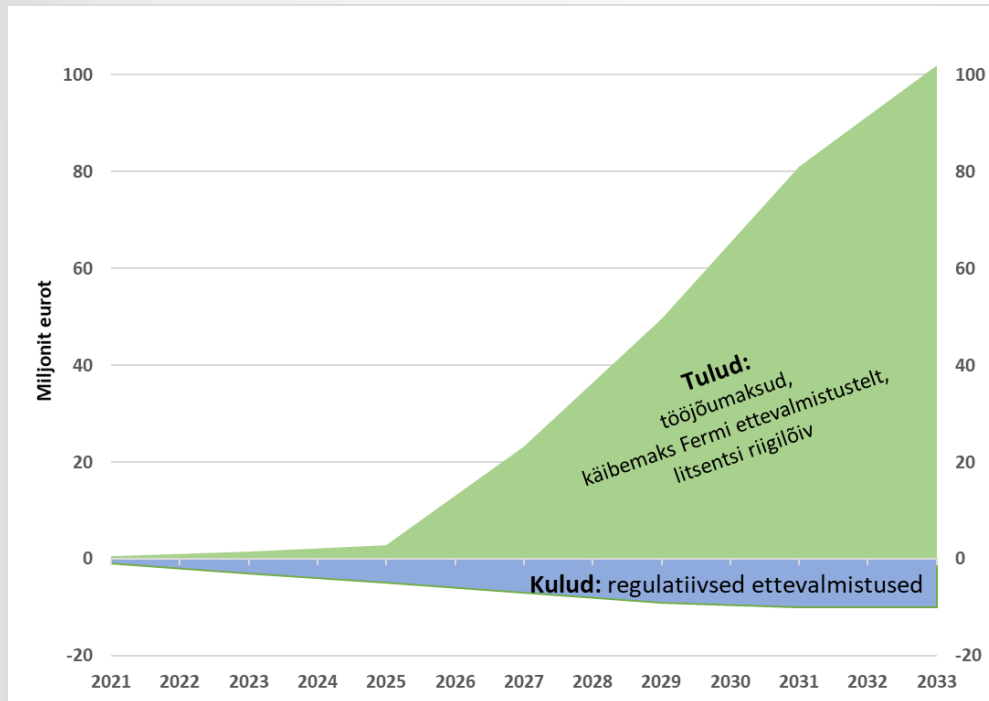
TEJ ehitamine peaks tooma Eesti majandusse ligi 330 miljonit eurot (suures osas ehitustegevus, aga ka betooni ja võimalik, et osaliselt ka teraskomponentide tootmine)

Võimaliku arendustegevusega loodavad püsivad töökohad:

Tuumaelektrijaama personal: **121 töökohta**

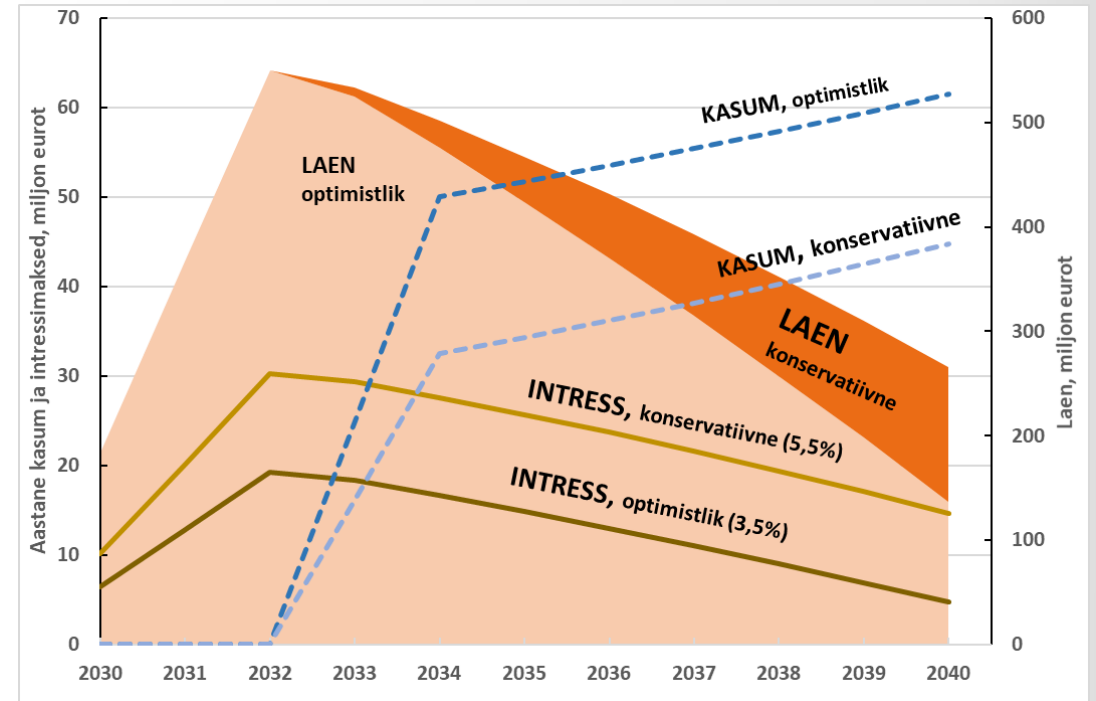
Fermi personal peakontoris: **50 töökohta**

Riigi kulud ja tulud (ilma teadus- ja haridusalaste investeeringuteta)

Joonis 2. Riigi kulud regulatiivsele ettevalmistusele ning TEJ projektiga seotud riigi tulud (tööjõu maksud, 15% hinnangulise määraga käibemaks keskkonnamõjude hindamiselt jm ettevalmistustelt ning 3,5 miljont eurot litsentsimise riigilõivu) kumulatiivselt kuni elektri tootmiseni. Miljonit eurot.

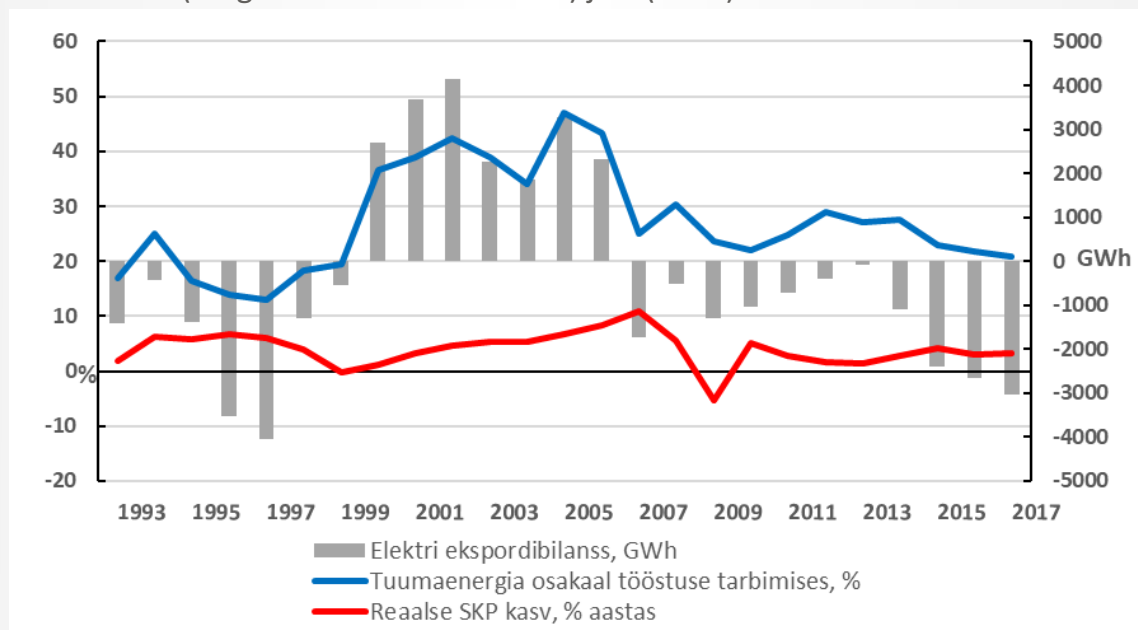
Laenu teenindamine (550 milj € ~ 60% tootmisvara investeeringust)

Joonis 3. Laenukoormuse vähenemine ja kasumi tõus kahes stsenaariumis, kus kogu kasum suunatakse laenu tagasimaksmisele: optimistlik (intressimääraga 3,5% ja elektri hulgihinnaga 60 €/MWh) ja konservatiivne (intressimääraga 5,5% ja elektri hulgihinnaga 53 €/MWh). Eeldatakse, et elektri tootmine algab 2033. aasta juulis. Vasakul teljel aastane kasum ja intressimakse ning paremal teljel kogu laenu. Miljonit eurot.

Slovakkia minevikukogemus: tuumaenergia kasutuse kasv tööstuses ennustas majanduskasvu

- Püüti leida **Eestile võimalikult sarnase majandusega riiki**, kus oleks viimaste kümnendite jooksul ehitatud mõni tuumajaam (fookuses endised sotsialismimaad, rakendati peakomponentanalüüsi *World Bank* majandusindikaatoritega aegridadele, majanduste sarnasuse hindamiseks Eestile kasutati kanoonilist korrelatsioonanalüüsi).
- Leidsime, et parim võrdlus tuumaenergia majandusliku mõju mudeldamiseks Eestile on Slovakkia. Täpsemini **Mochovce tuumaelektrijaama** reaktorid 1 (võrguühendus 1998. aastal) ja 2 (2000).

- Regressioonanalüüs: **Tuumenergia osakaal tööstuse tarbimises => realse SKP kasv** (sinise joone mõju punasele).
- Tulemus: **1% tuumaenergia osakaalu kasv tööstuse tarbimises tõstis kahe aasta pärast realse SKP kasvutempot 0,17% võrra** (enne majanduskriisi algust saavutati lausa 10% majanduskasv).

Kohalikud mõjud ehituse faasis (täpsema asukoha üle spekuldeerimata)

- Analüüs eeldab kiiret ja intensiivset tööd: **400 ehitustöölist 3 aasta jooksul (2030-2032)**
- Ehitusobjekti iseärasused eeldavad üpris rangeid värbamise kriteeriume – kvalifikatsioonitõendid, taustakontrollid jne. **Võimalik piisava kvalifikatsiooniga kohapealse tööjõu puudus** (ehitajate väljaõppe vajadus).
- Olenevalt palgatasemest tooks ehitustöö riigile ja KOV-dele tööjõu maksudena **15-21 miljonit eurot**
- Arvestades 8% säästmiskalduvust, **võiksid ehitajad kulutada nendel aastatel 22-30 miljonit eurot** (suurem osa tõenäoliselt Eestis, arvestatav osa objekti läheduses)
- Olenevalt asukohast (kaugus suurematest asulatest) ja piirkonnas olemas olevast taristust võivad kohalikule majandusele erinevalt mõjuda **tööliste transpordi, majutuse ja toitlustuse**

Majanduslikud mõjud elektri tootmise faasis

Peamine tootmise mõju Eesti majandusele:

- 2,5 TWh aastas ehk **130-150 miljoni euro jagu elektri impordi vältimist aastas**
- Kataks umbes veerandi prognoositavast Eesti kogutarbimisest 2030-datel (ENMAK analüüside prognoos)

Võimalikust sünergilisest tööstusest tulenev majandusmõju:

- **6 km raadiuses asuvad suurtarbijad (nt andmekeskused) saaksid ilma võrgutasuta elektrit juhul kui ehitavad otseliini (elektrituruseadus § 61).** See võib anda elektrimahukatele ettevõtetele tohutu konkurentsieelise (kuni 1/3 võrra soodsam elekter). Just tööstusele loodavad võimalused võivad osutuda sellise projekti kõige suuremateks kohalikeks ja makromajanduslikeks mõjudeks

Üldised mõjud kohalikule majandusele:

- Kaubad ja teenused elektrijaama töölistele (kui 121 prognoositavast töötajast 30 koliksid elektrijaama lähedusse ning teeniksid 3000-eurost brutopalka, võiksid nad aastas kulutada 0,75 miljonit eurot).
- Väljaõppekeskus.
- Külustuskeskus.
- Võimalik hüvitis kohalikule omavalitsusele (nt 15 euro senti megavatt-tunnilt tooks KOV kassasse aastas 375000 €)

Sesoonsed mõjud kohalikule majandusele:

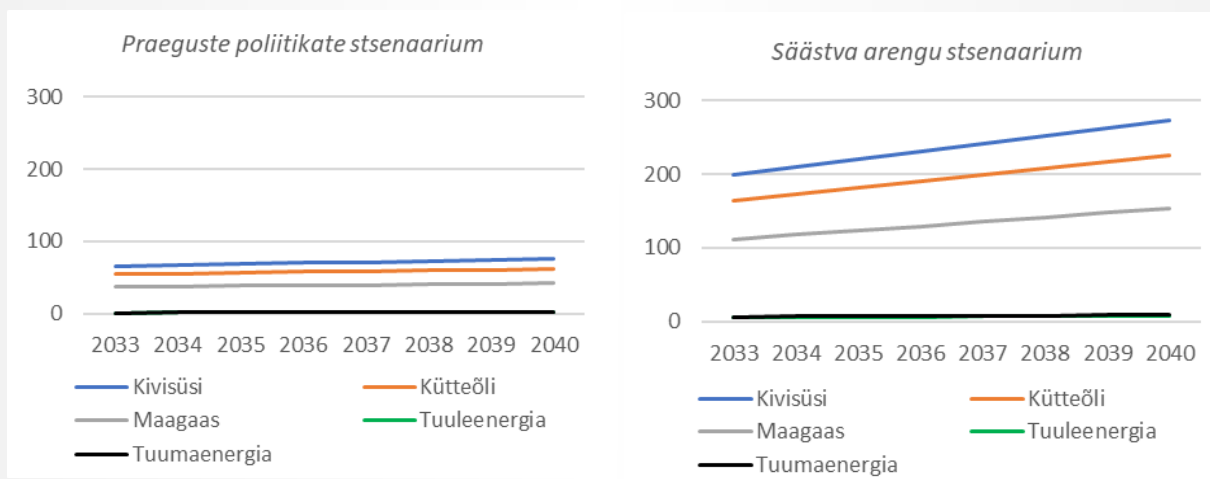
- iga-aastane inspeksioon ja kütusevahetus (reaktor seisatakse ~12 päevaks, mil tuleb piirkonda **~100 inimest** suures osas välismaalt).

+ Võimalik soodne kaugküte kuni 4,7 TWh/a ulatuses – tulevased uuringud selgitavad)

Alternatiivsete elektritootmise tehnoloogiate kasvuhooonegaaside heitmete hind

Tabel 3. Erinevate elektritootmise tehnoloogiate/kütuste KHG heitmed gigavatt-tunni kohta ja BWRX-300 aastase elektri tootmise mahus, tonni CO₂ väärsed (allikas: World Nuclear Association, 2011).

Elektritootmise tehnoloogia/ kütus (sekundaarallikate arv heite intensiivsuse hinnanguks)	Keskmine KHG heitmete maht tootmisüksuse eluea jooksul, t CO ₂ väärsed/GWh	KHG heitmed 2,5 TWh elektri tootmisest, t CO ₂ väärsed
Kivisüsi (10)	888	2220000
Kütteõli (5)	733	1832500
Maagaas (12)	499	1247500
Tuuleenergia (11)	26	65000
Tuumaenergia (14)	29	72500

Joonis 5. Erinevate elektritootmise tehnoloogiate/kütuste aastaste KHG heitmete hinnad 2,5 TWh elektrienergia tootmisest kahes stsenaariumis: praeguste poliitikate (kliimapolitikad 2018. aasta seisuga) ja säästva arengu stsenaarium (ÜRO säästva arengu eesmärkide saavutamise), miljonit eurot (Allikad: Heitmete hinnaprognosid World Energy Outlook 2018 (IEA, 2018) stsenaariumitest ja heiteintensiivsus WNA (2011) metaanalüüsist).

Kokkuvõte

- Üle 300 miljoni euro väärtuses Eestist hangitavaid kaupu ja teenuseid (ehitustegevus, betooni ja võimalik, et osaliselt ka teraskomponentide tootmine)
- 100 miljonit eurot otsest maksutululu reaktori valmimiseni (põhiliselt tööjõu maksud)
- Aastas 130-150 miljoni euro jagu elektri impordi vältimist (elektri börsihinna 53 €/MWh – 60 €/MWh ja tootmishinna 40 €/MWh puhul)
- Majanduse elavnemine elektri jaama ümbruses ning lähemal asuvates asulates
- Omanikele esimestel aastatel 32-50 miljonit eurot kasumit (eeldatavasti laenu tagasimaksmiseks). Sama tootmishinna ja elektri börsihinna puhul oleks kasum pärast kogu laenu tagasimaksmist 60-78 miljonit eurot aastas.
- Võimalik täiendavate investeeringute ja kõrge lisandväärtusega tööstuse meelitamine tuumaelektri jaama lähedusse (võrguhoolduse tasuta elekter otseliiniga tarbijatele)
- Tuuleenergiale sarnaste KHG heitmemahitudega PÕXIT strateegia, aga võimaldab stabiilset varustuskindlust.

Täna tähelepanu eest!